

Sygn. akt. I Ca 299/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2013 r.

SĄD OKRĘGOWY W ŁOMŻY I WYDZIAŁ CYWILNY

w składzie:

PRZEWODNICZĄCY: SSO JANUSZ WYSZYŃSKI (SPR.)

SĘDZIOWIE: SSO WŁODZIMIERZ WÓJCICKI

SSO ANDRZEJ KORDOWSKI

Protokolant: Beata Jagielska

po rozpoznaniu w dniu 5 grudnia 2013 r. na rozprawie

sprawy z powództwa G. G.

przeciwko H. J.

o zachówek

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Łomży VIII Zamiejscowego Wydziału Cywilnego w G. z dnia 12 lipca 2013 r., sygn. akt VIII C 243/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od pozwanej H. J. na rzecz powódki G. G. 11.164 (jedenaście tysięcy sto sześćdziesiąt cztery) złote z ustawowymi odsetkami od dnia 14 lutego 2013 r. do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania w wysokości 600 złotych, a w pozostałej części powództwo oddala ;

II. zasądza od pozwanej na rzecz powódki 559 (pięset pięćdziesiąt dziewięć) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania za instancję odwoławczą;

Sygnatura akt I Ca 299/13

UZASADNIENIE

Powódka G. G. wystąpiła z pozwem przeciwko H. J. o zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kwoty 12.000 złotych tytułem zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

H. J. wniosła o oddalenie powództwa podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Łomży VIII Zamiejscowego Wydziału Cywilnego w G. z dnia 12 lipca 2013 r. wydanym w sprawie sygn. akt VIII C 243/13 oddalono powództwo i zasądzono od powódki na rzecz pozwanej kwotę 2.417 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ten ustalił, że F. D. zmarła w dniu 10.06.2008 r. Pozwem z dnia 16.05.2011 r. G. G. wystąpiła przeciwko H. J. o zachówek w sprawie o sygn. akt I C 48/11. Zarządzeniem z 30.11.2011 r. została zobowiązana do wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie nabycia praw do spadku po F. D. w terminie 14 dni. Ponieważ nie wykonała tego,

postanowieniem z dnia 30.12.2011 r. postępowanie zawieszono na podstawie art. 177 § 1 pkt 6 kpc. Sąd Rejonowy w Grajewie postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2012 roku w sprawie sygn. akt I Ns 100/12 stwierdził, że spadek po F. D. zmarłej dnia 10 czerwca 2008 r. w Ł. i tam ostatnio stale zamieszkałej na mocy ustawy nabyły dzieci: J. D., H. J., G. G., M. D. oraz wnuczka E. D. w częściach równych po 1/5 części. Ponieważ G. G. w sprawie sygn. akt I C 48/11 nie złożyła w ciągu roku wniosku o podjęcie zawieszono postępowania, Sąd postanowieniem z dnia 31.12.2012 r. umorzył postępowanie w tejże sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił nadto, że cały swój majątek, tj. udział w wysokości 3/8 części we własności gospodarstwa rolnego położonego we wsi Ł. o wartości 111.637,50 zł F. D. przekazała w dniu 19.03.2002 r. na rzecz córki H. J., a ta przekazała go w dniu 03.08.2005 r. na rzecz swego syna B. J.. Wartość zachowku, który należałby się G. G. wynosi 11.164 zł, co było okolicznością bezsporną.

Mając powyższe ustalenia na uwadze Sąd Rejonowy przyjął, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie z uwagi na zasadne zgłoszenie przez pozwaną H. J. zarzutu przedawnienia. Śmierć spadkodawczyni F. D. nastąpiła w dniu 10 czerwca 2008 r. co oznacza, że roszczenie powódki z tytułu zachowku przedawniło się z dniem 10 czerwca 2011 r. Przepis bowiem art. 1007 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją z dnia 23 października 2011 r. stanowił, że roszczenie uprawnionego z tytułu zachowku oraz roszczenia spadkobierców o zmniejszenie zapisów i poleceń przedawniają się z upływem lat trzech od otwarcia spadku. Przepis w takim brzmieniu ma zastosowanie w niniejszej sprawie, bowiem art. 8 ustawy z dnia 18.03.2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 22.04.2011 r.) stanowi, że „do roszczeń, o których mowa w art. 1007 ustawy, o której mowa w art. 1, powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy tego artykułu w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”.

Sąd dodał też, że bieg przedawnienia nie został przerwany wniesieniem przez G. G. powództwa w sprawie sygn. akt I C 48/11. Zgodnie bowiem z art. 182 § 2 kpc umorzenie postępowania zawieszono w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa ponownego wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. Pozew więc wniesiony przez G. G. w sprawie sygn. akt I C 48/11 nie wywołał skutku, o którym mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 kpc w zw. z § 6 pkt 5 w zw. z § 2 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Apelację od powyższego orzeczenia wniosła powódka G. G. zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 5 kc poprzez jego niezastosowanie do ustalonego w sprawie stanu faktycznego i uwzględnienie zarzutu przedawnienia roszczenia podniesionego przez pełnomocnika pozwanej na rozprawie w dniu 11.06.2013 r., podczas gdy zgłoszenie zarzutu przedawnienia było nadużyciem prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 kc.

Mając powyższe na uwadze wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie powództwa poprzez zasądzenie kwoty 11.164.00 zł tytułem zachowku po zmarłej F. D. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz powódki kosztów postępowania sądowego za obie instancje wg norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja jako zasadna zasługiwała na uwzględnienie.

Nie kwestionując ustaleń Sądu Rejonowego w zakresie terminu przedawnienia roszczenia o zachówek i faktycznego jego upływu w niniejszej sprawie wskazać należy, że w kontekście całokształtu okoliczności sprawy zgłoszenie zarzutu przedawnienia przez pozwaną H. J. stanowiło nadużycie prawa podmiotowego.

Jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 19 maja 2006 r. (III CZ 28/06, Lex nr 188379), klauzula generalna z art. 5 kc służy ocenie zachowań strony i sposobu korzystania przez nią ze swego prawa podmiotowego. Nadto z istoty nadużycia prawa podmiotowego wynika, że dokonuje go strona, która wykonując swoje prawo, czyni to niezgodnie z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa.

Przepis art. 5 kc jest normą szczególną i wyjątkową, toteż jego zastosowanie w konkretnej sprawie ograniczane być powinno do przypadków szczególnie drastycznych zachowań osób uprawnionych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 08.08.1997 r., II CKN 243/97, LEX nr 1228335). Jednocześnie przy ocenie, czy zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa uwzględniać należy wszystkie okoliczności konkretnego przypadku, zachodzące tak po stronie zobowiązanego, jak i po stronie poszkodowanego. Dopuszczenie stosowania art. 5 k.c., jako obrony przeciwko zarzutowi przedawnienia jest z zasady wyjątkowe i pozostaje uzależnione od wykazania okoliczności mających taki charakter (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2006 r., IV CK 367/05, lex nr 371507).

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy po przeanalizowaniu całokształtu okoliczności doszedł do wniosku, że taka szczególna sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie.

Powódka G. G. złożyła pozew o zachowek w dniu 16 maja 2011 r. w sprawie Sądu Rejonowego w Łomży VIII Zamiejscowego Wydziału Cywilnego w G. o sygnaturze akt I C 48/11. Z uwagi na fakt, że nie toczyło się postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej F. D., we wskazanej sprawie zobowiązano powódkę do złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku w terminie 14 dni pod rygorem zawieszenia postępowania. Wobec niewykonania zobowiązania zaktualizował się zastosowany rygor i postanowieniem z dnia 30 grudnia 2011 r. zawieszono postępowanie w sprawie. Następnie - z uwagi na fakt, że w ciągu roku od daty wydania wskazanego postanowienia nie wniesiono o podjęcie postępowania – postanowieniem z dnia 31 grudnia 2012 r. na mocy art. 182 § 1 kpc umorzono postępowanie w sprawie. Wniosek powódki o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania złożony w dniu 16 stycznia 2013 r. został oddalony. Uzasadniając to ostatnie orzeczenie Sąd z powołaniem się na treść art. 168 § 2 kpc wskazał, że umorzenie postępowania nie pociągnęło za sobą ujemnych skutków procesowych, bowiem powódka pomimo umorzenia postępowania ma możliwość wystąpienia z kolejnym powództwem o zachowek. Jak się jednak obecnie okazało umorzenie postępowania wygenerowało ujemny skutek procesowy związany z upływem terminu do wystąpienia z roszczeniem o zachowek. Oddalając więc wniosek o przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej w oparciu wyłącznie o przesłankę braku ujemnych skutków procesowych, stanowiło wadliwą ocenę prawną sytuacji procesowej powódki. Sąd nie pochylił się merytorycznie nad wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania, co skutkowało niepodjęciem zawieszzonego postępowania, które niewątpliwie wytoczone zostało przez powódkę przed upływem terminu przedawnienia roszczenia o zachowek.

Nie można też pominąć, że G. G. złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po F. D. w dniu 19 marca 2012 r. (akta sprawy I Ns 100/12 Sądu Rejonowego w Grajewie), a więc 19 dni po upływie terminu zakreślonego przez Sąd dla dokonania tej czynności procesowej, natomiast wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania w dniu 16 stycznia 2013 r., tj. 16 dni po upływie rocznego terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania. Uchybienia więc w zakresie owych terminów były niewielkie, a dodatkowo wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po F. D. złożony został w ciągu rocznego terminu przewidzianego art. 182 § 1 kpc do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania. Powódka nie dopełniła więc jedynie obowiązku złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania, bowiem nie posiadała wiedzy w tym zakresie. Mając więc na uwadze, że brak winy w niedokonaniu w terminie czynności procesowej podlega ocenie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności danej sprawy w sposób uwzględniający obiektywny miernik staranności, jakiej można wymagać od strony dbającej należycie o swoje interesy (postanowienie SN z dnia 14 stycznia 1972 r., III CRN 448/71, OSPiKA 1972, z. 7-8, poz. 144) Sąd Okręgowy uznał, że - mimo, iż brak jest obecnie możliwości wzruszenia prawomocnego postanowienia o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o podjęcie zawieszzonego postępowania - przedstawiona wyżej ocena działania powódki i argumentacji prawnej przytoczonej przez Sąd Rejonowy w Grajewie (sygn. akt I C 48/11) w uzasadnieniu postanowienia z dnia 24 stycznia 2013 r., winna przełożyć się na ocenę stanowiska

procesowego pozwanej zgłaszającej zarzut przedawnienia roszczenia. Nie należy bowiem zapominać - a co pozostało poza zakresem zainteresowania Sądu meriti - że dokonując oceny, czy zgłoszenie zarzutu przedawnienia roszczenia o zachówek stanowi nadużycie prawa według art. 5 kc, nie można pomijać okoliczności, iż prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 roku, IV CK 215/03). Etyczny charakter instytucji zachowku ma zatem wpływ na ocenę roszczenia z punktu widzenia zasad współżycia społecznego, o których mowa w art. 5 k.c.

Mając wszystko powyższe na uwadze w ocenie Sądu Okręgowego wydane przez Sąd I instancji rozstrzygnięcie, mimo że zgodne z prawem, musiało zostać negatywnie ocenione na podstawie norm pozaprawnych, regulujących zasady moralne funkcjonujące w społeczeństwie. Istniały bowiem szczególne okoliczności usprawiedliwiające opóźnienie w dochodzeniu przez powódkę roszczenia o zachówek, które rzutowały na ocenę zgłoszonego zarzutu przedawnienia w kontekście klauzuli generalnej z art. 5 k.c.

Wysokość należnego powódce zachowku w kwocie 11.164 zł nie była sporna między stronami.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy na mocy art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok zasądzając od pozwanej na rzecz powódki kwotę 11.164 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu (14.02.2013 r. - zgodnie z postulatami apelacji) oraz kwotę 600 zł tytułem uiszczonej opłaty od pozwu.

Powódce należy się też zwrot kosztów postępowania odwoławczego w wysokości 559 zł (opłata od apelacji).

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach stanowił art. 98 § 1 i 2 kpc.

Wobec powyższego orzeczono jak w wyroku.